
Pomračenje uma

Mirko Peti: *Oblici nebrojivosti u hrvatskom jeziku.*

Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje, Zagreb, 2004.

240

Izlaskom knjige Mirka Petija *Oblici nebrojivosti u hrvatskom jeziku* izišao je na svjetlo dana još jedan filološki skandal u Hrvatskoj. Riječ je o knjizi čiji sadržaj se ne može okarakterizirati drugačije nego kao nakupina nebuloza, čije čitanje je uvreda za ljudski mozak i za lingvistiku. A iz *Predgovora* se saznaje da je to ni manje ni više nego doktorat obranjen na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Mentor disertacije i predsjednik komisije za ocjenu bio je Ivo Pranjković, članovi komisije bili su Josip Silić i Radoslav Katičić.

Nakon čitanja knjige nameće se zaključak da svaki osnovnoškolac prije zaslužuje titulu doktora znanosti od Mirka Petija. Jer svaki osnovnoškolac zna da se *ribe* mogu brojati: *jedna riba, dvije ribe, deset riba*. Međutim, M. Peti tvrdi suprotno. On kaže da je *deset riba* nebrojivo, navodeći primjer *Uz obalu pliva deset riba* (151). Pritom ne nudi objašnjenje kako se došlo do toga da *riba* ima deset ako se one ne mogu brojati. Ne ograničava se samo na *ribe* i ne ograničava se samo na *deset*, nego tvrdi da su sve imenice nebrojive i kad uz

njih stoji bilo koji drugi glavni broj: »sadržaj je imenica uz glavne brojeve i priloge količine s gledišta gramatičke kategorije broja nebrojiv« (151–152). Svjestan je »takav zaključak je u suprotnosti s dominirajućim mišljenjem većine lingvista o brojivosti imenica« (152) — naravno, takav zaključak je u suprotnosti sa svima. Čitateljima koji *deset riba* smatraju brojivima, Peti kaže da je *deset riba* »samo privid brojivosti«. I nastavlja: »taj je privid brojivosti lingviste naveo na zaključak da su imenice uz koje se upotrebljavaju glavni brojevi obavezno brojive« (152). Znači, svima drugima se privida, a samo Peti vidi stvarnost. U njegovoj stvarnosti je *mjesecina* brojiva (242), premda se baš ona ne može brojati, usp. **jedna mjesecina, *dvije mjesecine, *tri mjesecine*.

U Petijevoj stvarnosti ne postoji sedam padeža, kako se uči već u osnovnoj školi, nego postoje samo dva padeža, nominativ i genitiv, i to ne čitav genitiv, nego samo dijelni genitiv (17–18, 239–240). Pa je za Petija *stolica* predmet samo u nominativu i samo u nominativu se može brojati, dok u bilo kojem drugom padežu, npr. *donijeli su tri stolice*, više nije »predmet koji se može brojiti« (18). Od kad postoji lingvistika, padež je jedna kategorija, a broj druga. Samo kod Petija nije tako: kod njega je padež izraz broja (35). Riječ *gužva* je svakome imenica, ali ne i Petiju — kod njega je *gužva* glagol (92). Svatko zna da je besubjektana rečenica ona koja je bez subjekta. A Peti tvrdi suprotno, kod njega je besubjektana rečenica ona koja ima subjekt (215).

Svaki osnovnoškolac zna da lične zamjenice pokazuju lice: *ja* pokazuje prvo lice, *ti* drugo lice, *on* treće lice itd. Zato se i zovu lične zamjenice. No, Peti tvrdi da lične zamjenice ne pokazuju lice (102). Osnovnoškolci znaju i da u primjeru *Prijatelj mi je sportaš* riječ *prijatelj* označava osobu, a u primjeru *Vlak juri* riječ *vlak* ne označava osobu. A Peti tvrdi da je suprotno istina, da u tim primjerima *prijatelj* nije

osoba, a *vlak* je osoba (67, 73). Piše da se riječju *prijatelj* »ne može označiti osoba trećeg lica«, dok *vlak* označava osobu trećeg lica, usp. »osoba se trećega lica, označena jedninskim oblikom imenice *vlak* [...]« (67, 73). Uvjeren je i da *ja* ne označava osobu i da se u rečenici *Ja sam bolestan* »ne označuje osoba određenoga lica« (133).

Sve rečenice sa *sam, si, je, smo, ste, su* Peti proglašava bezličnima (66, 110), što je u suprotnosti sa svim lingvističkim definicijama i s jezičnom stvarnošću jer rečenice *Ja sam učitelj, Ti si učitelj, On je učitelj* itd. izražavaju lice i nisu bezlične. Iako svatko vidi da *sam, si, je, smo, ste, su* pokazuju lice i broj u *Žedan sam, Žedan si, Žedni smo* itd., Peti tvrdi suprotno (58). On piše da *sam, si, je, smo, ste, su* ne mogu izraziti lice i broj, nego da je kod njih »sadržaj oznaka kategorije lica i broja s gledišta tih dviju kategorija neutraliziran« (58). A dokaz za »neutralizaciju« mu je njegova tvrdnja da je neutralizirano. Kad se ima u vidu da on i druge temeljne razlike ukida koristeći uvijek svoju tvrdnju o »neutralizaciji« kao »dokaz«, onda je jasno da je *neutralizacija* ključna riječ Petijeve »teorije«. Ta riječ se pojavljuje najmanje četrsto puta u knjizi. Kod Petija je sve *neutralizirano*: neutralizirana jednina, neutralizirana množina, neutralizirano lice, neutraliziran broj. Sve s ciljem neutraliziranja mozga čitatelja.

Već ovo dosad rečeno pokazuje da Peti s takvim svojim tvrdnjama ne bi mogao završiti ni osnovnu školu. Zar su Pranj-kovićevi kriteriji, zajedno sa Silićevima i Katičićevima, na razini predškolskog uzrasta kad je Petijev rukopis proglasio obranjenom disertacijom? Pranj-ković je neosnovano propustio i svog prvog doktoranta, Dragutina Raguža, o čijoj disertaciji sam objavila opširnu negativnu recenziju u *Republici* (53/5–6, 1997, str. 183–196). Nastavljajući takvu praksu, postupa neodgovorno prema mladim budućim lingvistima jer se oni mogu povesti za tim pseudo-

znanstvenim radovima, misleći da je to lingvistika. Time Pranj-ković doprinosi daljnjoj propasti filologije u Hrvatskoj.

Jer ono što mladi mogu čitati kod Petija je npr. da *Bila je gužva pred kavanom* i *Bila je gužva pred kavanom* nije jedna te ista rečenica, nego dvije potpuno različite rečenice (95–96). Ne radi se o tiskarskoj greški jer Peti te identične primjere zajedno s tezom o njihovoj različitosti ponavlja na sljedećih 130 stranica knjige. Tvrdi i da se kod *Bili su brodovi u luci* i *Bili su brodovi u luci* radi o dvije različite rečenice, koje su međusobno »u semantičkoj opreci« »po kategoriji broja« (111). Međutim, broj je u njima identičan jer *brodovi* stoje oba puta u množini.

Peti tvrdi da je *prijatelj* u rečenici *Prijatelj mi je sportaš* nebrojiv, a u rečenici *Prijatelj mi uči za ispit* brojiv (65), premda je *prijatelj*, naravno, jednako brojiv u obje rečenice. Kaže da se razlici u brojivosti kako je on vidi između tih primjera nije »u kroatistici dosada poklanjala dovoljna pozornost«, i to zato što je ta razlika »neznatna, zapravo je i nema« (65). Pa kad je nema, zašto je on onda izmišlja?

Zato što mu naslov doktorata glasi »oblici nebrojivosti«, Peti želi nebrojivost vidjeti svuda, pa nebrojivima proglašava i imenice s jedninom i množinom koje se mogu brojati pomoću jedan, dva itd. tvrdeći da za njega »jedinina više ne znači jedno« (62), treba samo sve »neutralizirati« i »vrata su semantički nebrojivim oblicima sadržaja imenskih riječi s gledišta kategorije broja širom otvorena« (62). Takvom tehnikom stvarno se širom otvaraju određena vrata, ali sigurno je da to nisu vrata lingvistike.

Peti je svjestan da svi lingvisti smatraju brojivima imenice koje se mogu povezivati s brojevima, ali to mu ne smeta da on ima suprotno mišljenje: »postoji prešutno uvriježeni stav da se sadržaj takvih imenica ne može označiti kao nebrojiv, jer je ono što one označuju matematički brojivo: *jedan stol, više stolova* itd. Takav je stav

pogrešan« (216). Pritom Peti ne nudi dokaze, nego mu je dokaz njegova vlastita tvrdnja. Ponaša se kao da je dovoljno da on nešto kaže pa da je stvarno tako.

Sam kaže da je u lingvistici uobičajena sasvim drugačija definicija brojivosti i nebrojivosti od njegove (19) te da u literaturi nije »nalazio dovoljno potpore za istraživanja u naznačenom smjeru« (9). To ne čudi. Šteta što ga ta činjenica nije navela da se malo zamisli nad smjerom svog »istraživanja«. Budući da se literatura ne slaže s njim, on ju je odbacio, uz obrazloženje da bi se njenom primjenom, kako kaže, »narušila metodološka koherentnost opisa, a do nje mi je bilo izuzetno stalo« (9). U *Uvodu* desetak puta ističe kako će on dati »valjan opis« (20) jer će nebrojivost na sintaktičkoj razini »opisati kako valja« (19), »stvoriti valjane metodološke pretpostavke« (19), »da se ta kategorija valjano opiše« (19) pa će s postojanjem »metodoloških pretpostavki za valjan opis« (20) biti »mnogo lakše valjano protumačiti semantičke odnose u gramatičkoj kategoriji broja« (20). I u narednom poglavlju kaže da se jedino njegovim pristupom brojivosti »mogu valjano opisati semantički odnosi u toj kategoriji« (25), što je neophodno »da bi se sadržaj imenske riječi valjano opisao« (25) jer bez Petijevih pojmova se »semantički odnosi u gramatičkoj kategoriji broja lingvistički valjano ne bi mogli opisati« (28), a to se »u potpunosti valjano može opisati jedino« pomoću Petijevih pojmova (28).

Ako čitatelj ima utisak da se tu nešto ponavlja, ne vara se: ponavljanje je jedno od glavnih svojstava ove knjige. Budući da Peti ni za jednu svoju tvrdnju nema dokaze, ponavljanje je njegov jedini način uvjeravanja. Citati koje sam navela iz *Uvoda* predstavljaju bezazleni primjer ponavljanja. Stvar je mnogo gora kad Peti po dvadeset puta ponavlja svoju »teoriju« prema kojoj je brojiva imenica nebrojiva, a nebrojiva brojiva, kad ponavljanjem želi čitatelja uvjeriti da je rečenica s ličnom zamjenicom

bezlična rečenica, a rečenica sa subjektom besubjektna rečenica itd. Kao da će nešto što je netočno postati ispravno ako on to dvadeset puta ponovi.

Uzima postojeće lingvističke nazive, čije značenje je u lingvistici dobro poznato, i kaže da kod njega znače nešto sasvim drugo, npr. za *brojivo* i *nebrojivo* kaže da kod njega nemaju veze s brojanjem (11), pa je kod njega *deset balona* nebrojivo. Budući da je *deset balona* za Petija nebrojivo, postavlja se pitanje što je za njega brojivo. Nasuprot uobičajenom odgovoru u lingvistici da je brojivo ono što se može brojati pomoću jedan, dva, tri itd., Peti ima svoj osebujni odgovor sačinjen od riječi koje zajedno ne daju nikakav smisao: »U semantički brojivim oblicima gramatičke kategorije broja sadržaj se imenskih riječi tim riječima označuje u onim gramatičkim kontekstima u kojima su predikatnim riječima u rečenici aktualizirane oznake kategorije lica i broja« (22–23). Dok se u lingvistici imenice dijele na brojive (npr. *bombon*) i nebrojive (npr. *sluh*), kod Petija ta podjela ne važi, za njega je svaka imenica malo brojiva pa malo nebrojiva (24), za njega postoje i *sluhovi*. A kako to izgleda s malo brojiva pa malo nebrojiva, pokazuju Petijevi primjeri: on uspoređuje rečenicu *Slike su visjele na zidu* s rečenicom *Na zidu su bile slike* tvrdeći sasvim ozbiljno da su *slike* u prvoj rečenici brojive, a u drugoj nebrojive (61). Zašto bi iste slike na istom zidu bile malo brojive pa malo nebrojive? To ostaje nepoznato, ali Peti zahitjeva da mu vjerujemo kad on nešto kaže. A on kaže da u drugoj rečenice *slike* označavaju »semantički nebrojive oblike jedinsti« (61) i da su zato nebrojive.

Peti svoj pristup temi ocjenjuje kao »maksimalistički model opisa« (95) i tvrdi da se njegov trud isplatio »u prvom redu zbog pozitivnih rezultata koji su iz njega proizašli za kroatistiku« (283). O rečenicama koje je napisao kaže »vrijedne su znanstvene tekovine« pomoću kojih se na brojivost baca »sasvim novo svjetlo« (283).

Primjeri nebrojivih imenica kod Petija glase *Na brežuljku je crkva, Kuće su u dolini, Mještani su svi vjernici* (57), premda je svakome jasno da te imenice jesu brojive jer se *crkve, kuće, mještani, vjernici* mogu brojati, npr. *Na brežuljku su dvije crkve, Četiri kuće su u dolini, Malobrojni mještani su vjernici* itd. Tvrdi da kod tih imenica nema razlike između jednine i množine: »opreka je po značenju među jedninom i množinom u njih dokinuta« (57). Međutim, nije dovoljno da Peti to izjavi pa da tako i bude. Jednina i množina se i dalje razlikuju po značenju, »opreka po značenju« među njima nije dokinuta jer nije isto ako je izgrađena *jedna crkva ili sto crkvi*, nije svejedno da li Mirko posjeduje *jednu kuću ili pet kuća* itd. Peti svoju »teoriju« o dokinutosti razlike između jednine i množine ponavlja tridesetak puta jer je izgleda i sam svjestan da mu čitatelj neće samo tako povjerovati.

Prema Petiju je imenica *pisici* samo u nominativu u množini, dok za genitiv množine *mnogo pisaca* tvrdi da nije množina. Zašto genitiv množine odjednom ne bi bio množina? Zato što Peti tako kaže. On tvrdi da u genitivu svake imenice »jednina joj se i množina kao oblici gramatičke kategorije broja stavljaju izvan snage« (31). To što svi drugi lingvisti smatraju da se množina razlikuje od jednine i u genitivu Peti oštro osuđuje govoreći da »takvo uvjerenje ne samo da je iz temelja pogrešno nego je za valjan opis gramatičke kategorije broja i metodološki nedopustivo« (32).

Budući da se u lingvistici odavno koriste termin *gramatička kategorija broja* s poznatom i ustaljenom definicijom, ne može Peti izmisliti novu definiciju tog termina koja mu pridaje neko sasvim drugo značenje i ne može za takvu svoju proizvoljnost prisvojiti naziv *gramatička kategorija broja*. Osim toga, Petijeve »definicije« ne samo da su u suprotnosti s lingvistikom, nego nisu utemeljene ni u jezičnoj ni u bilo kojoj drugoj stvarnosti.

Svi lingvisti uvrštavaju *stol* u brojive imenice. Uostalom, čovjek ne mora biti ni lingvist pa da zna da je *stol* brojiv: svatko u kući ima *jedan stol* ili *dva stola* ili *više stolova*. Peti, međutim, kategorički tvrdi da *stol* nije brojiva imenica (34). Dokaz mu je njegova vlastita tvrdnja da je u rečenici *Stol je dio pokućstva u svakoj kući, Dok je stola, bit će i razgovora* »neutraliziran sadržaj oznaka kategorije lica i broja« (34). Međutim, sadržaj kategorije lica i broja nije »neutraliziran«, nego je u obje rečenice utvrdio kao treće lice jednine. U prvoj rečenici se radi o generičkoj upotrebi jednine, a u drugoj rečenici o frazemu. Peti pokušava dokazati »neutralizaciju«: »Da je gramatička kategorija broja imenice *stol* u rečenici tipa *Dok je stola, bit će i razgovora* neutralizirana, vidi se po tome što se ta riječ u toj rečenici može upotrijebiti samo u jednini. Upotreba bi te riječi u množini tu rečenicu učinila neovjerenom: **Dok je stolova, bit će i razgovora*« (35). Peti preporučuje ili ne zna da je ta rečenica frazem i da se u frazemima po pravilu ništa ne može mijenjati, pa tako ni jednina, npr. u frazemu *U tom grmu leži zec* ne može se jednina zamijeniti množinom *U tom grmu leže zečevi* jer u frazemu se ne može zamijeniti ni ništa drugo, usp. *U onom grmu leži zec, U tom žbunu leži zec, U tom grmu spava zec, U tom grmu leži kunić*. Prema tome, nezamjenjivost jednine množinom u frazemu nije dokaz da u frazemu nema kategorije broja i da je *zec* ili *stol* nebrojiva imenica. Zanimljivo je da nezamjenjivost jednine množinom kao svoj jedini »dokaz neutralizacije« Peti nije ni pokušao primijeniti na prvi primjer koji je naveo i koji nije frazem: *Stol je dio pokućstva u svakoj kući*. Vjerojatno je čak i on svjestan da se tu jednina može zamijeniti množinom *Stolovi su dio pokućstva u svakoj kući*. I dalje u knjizi Peti se uvijek sjeti svog »dokaznog« postupka baš onda kad se radi o frazemima (38, 109, 148). Jedino se na njima usudi pokazivati da se jednina ne može zamijeniti množinom, prešućujući da

je to samo zato što se u frazemima po pravilu ništa ne može mijenjati. O primjeru *Dok je stola, bit će i razgovora* tvrdi da *stola* ne označava »cjelovit pojedinačan predmet koji se može brojiti«, nego *stola* »izriče samo dio« (35). Međutim, svakom je jasno da *stola* i u tom primjeru označava cjelovit predmet, a ne npr. *nogu stola* i da stoga ne označava »samo dio«.

Stil koji Peti koristi kako bi uvjerio čitatelja u nebrojivost *stola* je kvaziznanstveni stil, s rečenicama u kojima će čitatelj uzalud tražiti značenje jer one ga nemaju, usp. »U rečenici tipa *Dok je stola, bit će i razgovora* izraz je semantički nebrojivu obliku dijelnosti kao obliku sadržaja imenske riječi u genitivu s gledišta kategorije broja kontekstualno uvjetovan padežni izraz dijelnoga genitiva« (35).

Tvrdi da lične zamjenice nemaju veze s brojivošću, a kao dokaz navodi da se lična zamjenica *on* ne može povezati s brojem *deset* (23). Zaboravlja da je *on* lična zamjenica u jednini pa se ne povezuje s *deset* jer uz *deset* mora stajati množina. A što je još važnije, zaboravlja da postoje lične zamjenice u množini, koje glase *oni, mi, vi*, i koje se koriste uz *deset* pa se kaže *deset ih je došlo, deset nas je došlo, deset vas je došlo*.

Kaže da mu je cilj morfološku kategoriju broja opisati na sintaktičkoj razini (14–15). Pritom Petiju nije poznato da je broj na sintaktičkoj razini prisutan samo pomoću kongruencije i da je kongruencija u lingvističkim radovima već opisana. Iako istraživati kategoriju broja na sintaktičkoj razini znači baviti se kongruencijom, za Petijevu knjigu se ne može reći ni da se bavi kongruencijom. To je knjiga koja se ne bavi ničim, ona nema predmet istraživanja. I »teorija« koja se u njoj iznosi nije primjenjiva ni na što.

Na 300 stranica Petijeve knjige vrte se lingvistički pojmovi broj, lice, subjekt, nominativ, objekt, priložna oznaka. Ali sve na što Peti pokušava skrenuti pažnju već je općepoznato u lingvistici i već stotinama

godina za to postoje jednostavna lingvistička pravila. Peti se ponaša kao da ta pravila ne zna ili kao da ih želi preokrenuti na glavu i stvoriti neka svoja pravila. Npr. za poznato lingvističko pravilo da se objekt i priložna oznaka ne ravnaju u broju prema predikatu Peti ne kaže da već postoji, nego to jednostavno pravilo predstavlja u svojoj »teoriji« na kompliciran način da bi izgledalo kao da je to nešto drugo, nešto novo: »ne može se kao sintaktički relevantna u rečenici ni aktualizirati ni neutralizirati gramatička kategorija broja imenskih riječi u funkciji objekta i priložne oznake. U tim dvjema funkcijama imenske riječi brojivost se i nebrojivost ne mogu lingvistički valjano definirati kao sintaktički relevantna semantička obilježja njezine gramatičke kategorije broja« (37).

Osim toga, on imenicama priznaje brojivost samo kad su subjekti, a poriče im je kad su objekti ili priložne oznake (37), premda je općepoznato da su brojive imenice brojive i kao subjekti i kao objekti i kao priložne oznake, npr. *stolovi* su u svim narednim primjerima u množini i brojivi iako su u prvom primjeru subjekt, u drugom objekt, a u trećem priložna oznaka: *Stolovi su bili pravilno raspoređeni u dvorani, Donijeli smo pet novih stolova, Torte smo rasporedili po stolovima*.

Premda su Petijeva shvaćanja broja u suprotnosti s čitavom lingvistikom u svijetu pa čak i s radovima u domaćoj sredini, on od početka do kraja knjige tvrdi da je sva lingvistika stoljećima u zabludi, da je živjela u pogrešnom uvjerenju kako opisuje gramatičku kategoriju broja, a ustvari se bavila matematikom, te da tek sada, s Petijevim djelom započinje odbacivanje matematike i bavljenje gramatičkom kategorijom broja (40–52). Da Petiju matematika nije jača strana, to je očito, pa svoje odbacivanje matematike ne mora posebno dokazivati. No morao bi dokazati da bavljenje gramatičkom kategorijom broja započinje tek s njime jer gramatička kategorija broja je opisana u svakoj lingvističkoj

enciklopediji u svijetu, s ujednačenom definicijom koja je potpuno drugačija od onoga kako Peti zamišlja tu kategoriju.

Budući da je u Hrvatskoj uobičajeno za sve negativno tražiti krivce u Srbima, Peti koristi istu metodu. Smatra da su Srbi krivi za sve što kod brojivosti nije kako on želi, posebno ističe Milku Ivić (40–41). Ali i sam primjećuje da ona ima isti pristup brojivosti kao i drugi lingvisti širom svijeta te da je to »u skladu s općim uvjerenjem gramatičara« (41).

O ustaljenoj lingvističkoj podjeli imenica na brojive i nebrojive Peti zapaža »u skladu je to s općim uvjerenjem gramatičara da su brojivost i nebrojivost svojstva leksičkoga značenja imenice« (52) i da »imenska riječ može biti ili samo brojiva, ako se njome u izvanjezičnoj zbilji označuje nešto što je matematički brojivo, npr. *brod, brodovi, deset brodova*, ili samo nebrojiva, ako se njome u izvanjezičnoj zbilji označuje nešto što matematički nije brojivo, npr. *zrak, sluh* itd.« (45–46). Peti odbacuje to opće uvjerenje, tvrdeći da su svi gramatičari u zabludi jer nisu uvidjeli poput njega da je ista imenica ovisno o kontekstu malo brojiva i malo nebrojiva te da ima raznih brojivosti i nebrojivosti. Svjestan je da njegova teza nema potpore u lingvistici: »O tome da imenica, ovisno o kontekstu, može imati različite oblike brojivosti i nebrojivosti u toj lingvistici nema ni riječi« (52).

Premda oštro odbacuje bilo kakav utjecaj leksičkog značenja imenice na njenu brojivost ili nebrojivost kao »znanstveno neodrživ« (47), »metodološki nedopustiv« (50) i »metodološki neprihvatljiv« (51), a svoje odbacivanje ocjenjuje kao »metodološki valjano« (50), kasnije priznaje i sam da »neke skupine imenskih riječi zbog svog specifičkoga leksičkog značenja lakše dobivaju semantički brojive, druge pak semantički nebrojive oblike sadržaja« (60–61, v. i 223, 229). Drugim riječima, priznaje utjecaj leksičkog značenja imenice na njenu brojivost ili nebrojivost.

Kaže da se generičko značenje tipa *Kit je sisavac* može izreći samo jedninom, a ne i množinom (151), što nije točno jer isto značenje se može izreći i množinom *Kitovi su sisavci*. Međutim, Peti inzistira na svojoj tvrdnji: »Uz jedninske oblike glagola s generičkim značenjem rečenice su s njihovim množinskim oblicima neovjerene: *Pas laje* — **Psi laju, Avion leti* — **Avioni lete, Ovca bleji* — **Ovce bleje, Mladić pije* — **Mladići piju*« (151). Sasvim hladnokrvno stavlja zvjezdicu na potpuno ispravne i ovjerene rečenice u množini smatrajući da je dovoljno da ih on tako obilježi, pa će zbog toga postati neovjerene. A u sijećem odlomku, kao da prethodnog odlomka nema, Peti piše da se generičko značenje može izreći i pomoću množine, te navodi iste one primjere koje je maloprije obilježio kao neovjerene sada bez zvjezdice kao ispravne: »*Psi laju, Avioni lete, Ovce bleje, Mladići piju*« (151).

Tvrđi da se za imenicu u množini mora reći da znači 'mnogo' (49). No, imenice u množini *spolovi, kontinenti, polovi* očito ne znače 'mnogo'. Svoje uvjerenje da se množinskim oblikom imenice uvijek označava 'mnogo' nekakvih predmeta Peti oslikava rečenicom *Strojevi rade besprijekorno* opisujući imenicu »u nominativu množine u svom semantički brojivu obliku mnogosti kao mnogo takvih predmeta« (55). Međutim, što ako rečenica glasi *Naši malobrojni preostali strojevi rade besprijekorno* ili *Naručeni strojevi (a naručili smo samo tri komada) stižu sljedećeg tjedna*, gdje se sigurno ne označava »mnogo takvih predmeta«?

Pomoću primjera *Na galeriji su studenti* želi dokazati da se *studenti* ne mogu brojati (211), iako se mogu brojati, usp. *dvadeset, trideset, četrdeset studenata*. Primjerom *Na brijevu je kuća* želi nas uvjeriti da se na *kuću* ni »ne pomišlja kao na cjelovit pojedinačan predmet koji se može brojiti« i da je *kuća* nekonkretna (211). Međutim, *kuća* je cjelovita, pojedinačna, brojiva i konkretna. Piše da je rečenica

Okolo nas su sami prijatelji besubjektivna (211), međutim ona ima subjekt *prijatelji*. Za *prijatelje* u njoj kaže da se na njih ni »ne pomišlja kao na mnogo pojedinačnih prijatelja« (211). Pa nego na što se pomišlja?

Prema Petijevim riječima se brojivost »kao semantičko obilježje kategorije broja [...] vezuje uz ličnost kao semantičko obilježje kategorije lica, a ne uz jedninu i množinu te riječi kao oznake gramatičke kategorije broja« (149). Kraće rečeno, brojivost se ne vezuje uz broj, nego uz ličnost. Međutim, brojivost se ne vezuje »uz ličnost« jer mogu se brojati i predmeti. Osim toga, logično je da je brojivost vezana uz jedninu i množinu, a ne uz ličnost.

Tvrđi da se u rečenici *Pas je čovjeku prijatelj* subjekt i predikat ne slažu po licu (104), međutim oni se slažu jer i jedan i drugi stoje u trećem licu. Kad se ne bi slagali, onda bi rečenica glasila npr. *Pas si čovjeku prijatelj*, što bi bilo neprihvatljivo. Nakon što je izjavio da se subjekt i predikat ne slažu, a slažu se, izvodi zaključak da je zbog tog »neslaganja« rečenica bezlična, što nije točno jer rečenica ima subjekt u trećem licu i predikat se u licu slaže sa subjektom.

Peti tvrdi i da je rečenica *Mladić je sportaš* bezlična (107), iako se radi o najtipičnijoj ličnoj rečenici jer *mladić* je subjekt u trećem licu i predikat se slaže s njim. Osim toga, Peti oduzima *mladiću* status osobe (107), iako svi znamo da *mladić* označava osobu. Kaže da *mladić* ne može biti »osoba trećeg lica« jer u primjeru *Mladić je sportaš* glagol ne izražava radnju (107). Međutim, da li glagol izražava radnju ili ne, to nema veze s osobom i licem. Jer rečenica sadrži podatak o osobi i licu i kad se glagolom ne iskazuje radnja, usp. *Ja sam sportaš, Ti si sportaš, On je sportaš* itd.

Inzistira na tome da je rečenica *Dječak je bio siromašan* bezlična rečenica (149), iako je neosporno da i subjekt *dječak* i predikat *je bio* pokazuju treće lice jednine

i da rečenica stoga nije bezlična. Tvrđi da je *dječak* nebrojiva imenica, premda i sam navodi primjere s jedninom i množinom te imenice *Dječak je učenik, Dječaci su učenici* (167) i premda je jasno da se *dječaci* mogu brojati: jedan dječak, dva dječaka, tri dječaka itd. Za Petija lična zamjenica prvog lica množine *mi* ne izražava ni lice ni množinu: tvrdi da je rečenica *Mi smo večeras bili svagdje* bezlična i da u njoj nema množine (114), premda je suprotno istina.

O rečenici *U posudi su bile masline* Peti tvrdi da se u njoj »neutraliziranjem« množina *masline* pretvorila u »jedinost«, pa *masline* ne označavaju množinu, nego »jedinствен cjelovit pojam koji je jedini« (136). Kaže da »na isti način« i množina *majke* u rečenici *U sobi su bile majke* zbog neutralizacije nije množina, nego »jedinствен cjelovit pojam koji je jedini« (136). Ne samo da Petijeva neutralizacija ima moć od množine učiniti »jedinost«, nego se njome pomoću subjekta pravi besubjektivna rečenica. Protiv neutralizacije subjekta ne pomaže što su *masline* i *majke* u navedenim primjerima u nominativu i odgovaraju na pitanje *tko/što* pa su po svim pravilima, poznatima i osnovnoškolicima, tipični subjekti — Peti te rečenice klasificira kao besubjektivne rečenice (136).

Uočivši da može napisati što god hoće a da se papir pritom ne buni, Peti tvrdi da je rečenica *Pred kavanom je bila gužva* besubjektivna rečenica (111), iako je očito da ima subjekt u nominativu *gužva*. Uvjeren je i da je rečenica *Na moru su bile oluje* besubjektivna (111), iako i ona ima subjekt u nominativu *oluje*. Obje te rečenice su kod Petija i bezlične (111), premda je jasno da nisu bezlične jer imaju subjekt u trećem licu i predikat se slaže sa subjektom. Peti je svjestan da se te rečenice »u dosadašnjoj gramatičkoj tradiciji [...] nisu opisivale kao bezlične, jer imaju morfološki razvijenu paradigmu kategorije lica u obje oznake kategorije broja: *Pred kavanom sam bio ja, Pred kavanom si bio ti, Pred kavanom je bio on*« (113). On ima ambicije

da zasnuje novu gramatičku tradiciju, u kojoj će biti bezlično i ono što je lično. Pa bezličnom smatra i rečenicu *Ti si jutros bio u našim mislima*, iako i sam za nju kaže da je »u drugom licu« (114).

Bezlično mu je *Marko mi je prijatelj* (126), iako je subjekt točno određeno treće lice i predikat se slaže sa subjektom u licu i broju. Bezličnima proglašava i rečenice s ličnim zamjenicama *Ja sam putnik*, *Mi smo putnici* (132) — kad se Peti zainati da je rečenica bezlična, onda je ni lična zamjenica *ja* »od bezličnosti ne može spasiti« (129).

U zadnjoj trećini knjige uvodi u tumačenje rečenica koje je proglasio besubjektima obavijesnu strukturu (u lingvistici poznatu još od 30-ih godina 20. st.), čijom primjenom se *Pred kavanom je bila gužva* analizira pomoću pitanja poput *Gdje je bila gužva?*, *Što je bilo pred kavanom?* (189–209). No, bez obzira kakvo pitanje postavio, *gužva* ostaje gramatički subjekt u nominativu, pa ni obavijesna struktura Petiju ne može pomoći kod dokazivanja besubjektivnosti.

Nakon što je na preko stotinu stranica ponavljanjem uvjeravao čitatelja da subjekt *gužva* nije subjekt i da je rečenica *Pred kavanom je bila gužva* besubjektivna, uvodi primjer *Na Sljemeni je bio snijeg* i isti postupak »dokazivanja« započinje otpočetak (213).

Ni *planinari* mu nisu subjekt u rečenicima *Na Sljemeni su bili planinari* (215), iako jesu subjekt. Da li je potrebno napomenuti da mu *planinari* nisu ni brojivi (215), iako se mogu brojati, npr. *jedan planinar*, *два planinara* itd.? I rečenica *Na livadi su bili leptiri* Petiju je besubjektivna (273), iako su u njoj *leptiri* subjekt. *Leptire*, naravno, proglašava nebrojivom imenicom (273), premda se *leptiri* mogu brojati.

Tvrđi da je njegov model opisa neophodno uvesti u lingvistiku kako bi se »mogle razlikovati lične rečenice od bezličnih« (103–104). Kao da lingvistika dosad nije mogla razlikovati lične od bez-

ličnih rečenica. Pa u skoro svakoj domaćoj gramatici naći će njihov opis. A one tisuće gramatika raznih jezika u kojima se opisuju lične i bezlične rečenice da i ne spominjem.

Peti sve odbacuje, on uvodi svoju definiciju bezličnosti (111). On uvodi i svoju definiciju cjelovitosti: cjelovito mu je ono čega »ima samo dio« (124). Uvodi i svoju definiciju *konkretnih/nekonkretnih* imenica, inzistirajući da se to ne smije povezati s ustaljenom podjelom imenica na *konkretne/apstraktne* (176). Sa svojim potpuno proizvoljnim definicijama, neutemeljnim ni u lingvistici ni u stvarnosti, Peti se ponaša kao da lingvistika započinje s njime. To je kao kad bi neki biolog sada napisao da on kralježnjake definira kao beskičmenjake, ili kad bi kemičar napisao da kod njega voda znači željezo.

Koristi termine *konkretno* i *nekonkretno*, ali tako da je *jelo* u rečenici *Jelo ti je u hladnjaku* konkretno, a u rečenici *U hladnjaku ti je jelo nekonkretno* (123). Međutim, tu nema nikakve razlike u konkretnosti *jela*, ono je u oba slučaja jednako konkretno. Svi primjeri u knjizi pokazuju da autor koristi posve krive termine za ono za što u lingvistici već postoje odgovarajući nazivi.

Za njega *Venecija* nije konkretna u rečenici *Na kraju putovanja bila je Venecija*, a konkretna mu je u rečenici *Venecija je bila na kraju putovanja* (244), iako je *Venecija* jednako konkretna u oba primjera. Njemu su i *Vinkovci* malo konkretni pa malo ne, i *Zagreb* mu je malo konkretan pa malo ne, npr. u rečenici *Zagreb je na Savi ispod Medvednice* proglašava ga konkretnim, a u rečenici *Na Savi ispod Medvednice je Zagreb* nekonkretnim (244), premda nikakve razlike u konkretnosti nema. Kad god *Veneciju*, *Vinkovce*, *Zagreb* proglasi nekonkretnima, odriče im i sintaktički status subjekta, iako oni jesu subjekt u svim navedenim primjerima.

O rečenicama *Ja sam ljetos bio i u Dubrovniku*, *I u Dubrovniku sam ljetos bio*

ja Peti kaže da je prvo *ja* konkretno, a drugo *ja* nekonkretno (250), iako nikakve razlike u konkretnosti kod njih nema. Za primjere *Prijatelj mi je svaki čovjek*, *Svaki čovjek mi je prijatelj* Peti tvrdi da je u prvoj rečenici označen konkretan *prijatelj*, a u drugoj nekonkretnan (174), međutim oni su jednako nekonkretni i uopćeni u oba primjera.

Tvrdi da imenice mogu biti predmetne samo u nominativu, a ne i u drugim padežima (128). To znači da u situaciji *Udario ga je čekićem po glavi* nitko ne bi osjetio bol jer, prema Petijevoj »teoriji«, nitko nikoga nije udario nekim predmetom zato što je *čekić* u instrumetalu, a ne u nominativu. Preporučljivo je ipak *čekić* smatrati predmetom i kad nije u nominativu, pa drugi lingvisti tako i čine.

Ali Peti ne čita i ne primjenjuje druge lingviste. O njegovom popisu literature (303–308) može se reći da služi samo za ukras u knjizi jer Peti najveći dio autora s popisa ni ne spominje u tekstu. I u kazalu imena (301–302) vidi se da se dvije trećine imena pojavljuje samo jednom u knjizi, i to na stranicama popisa literature. A i o većini radova koje spominje u tekstu ne može se tvrditi da ih je Peti i pročitao jer ništa iz njih nije primijenio, a itekako mu je moglo koristiti.

Kad bi primjenjivao literaturu, ne bi netočno tvrdio da predikat određuje gramatički broj subjektu (15, 37, 56, 65, 69, 71, 74, 103) jer obrnuto je: subjekt određuje gramatički broj predikatu. Da bi dokazao kako je sa svojom tvrdnjom u pravu, Peti ukida razliku između subjekta i objekta: to što objekt ne određuje broj predikatu, Petiju je dokaz da subjekt ne određuje broj predikatu (69). Međutim, kao prvo razlika između subjekta i objekta je jedna od temeljnih u jeziku i ne može se ukinuti jer nije svejedno je li *otac udario sina* ili je *sin udario oca*, a upravo razlika između subjekta i objekta nam u jeziku pokazuje tko je koga udario. A kao drugo, Peti zaboravlja da uopće ne postoji sлага-

nje po broju između objekta i predikata, pa da stoga ni predikat ne određuje broj objektu ni objekt predikatu, usp. *Kupila sam sijalice*, gdje je broj u predikatu jednina, a u objektu množina, što znači da između objekta i predikata ne postoji slaganje u broju. Peti kao da ne zna da slaganje u broju postoji samo između subjekta i predikata, npr. *Ja sam došla*, gdje i subjekt i predikat pokazuju jedninu, a ne može se reći *Ja smo došle*, gdje bi subjekt pokazivao jedninu, a predikat množinu. To su sve osnovne stvari, poznate i početnicima u lingvistici.

Općepoznato je da se predikat može u licu i broju slagati samo sa subjektom u nominativu, a ne može se slagati s genitivom ili s nekim drugim padežom, npr. *Ti si sav poplavio od udaraca*, gdje predikat *si poplavio* pokazuje drugo lice jednine kao i subjekt u nominativu *ti*, dok je genitiv *udaraca* u trećem licu množine. Za Petija, međutim, postoji i slaganje predikata s genitivom, pa kad primjer glasi *Na moru je bilo oluja*, gdje predikat pokazuje jedninu srednjeg roda, a genitiv množinu ženskog roda, to je za Petija slaganje (115).

Njemu je pored rečenice *U sobi je bila majka* sasvim uobičajena rečenica *U sobi je bilo majke* — ponavlja je najmanje četrdeset puta u knjizi. Misli, ako se govori *Na stolu je bilo kruha*, gdje se *kruh* koristi u partitivnom ili dijelnom genitivu, zašto ne bi isto vrijedilo i za *majku*. Tvrdi da se pomoću *U sobi je bilo majke* označuje »dio cjeline« i da je *majka* u partitivnom ili dijelnom genitivu (18, 30). No, *majka* se ne pojavljuje u partitivnom genitivu — a svakom normalnom je jasno zašto. Peti svoju tezu o partitivnosti *majke* zastupa u čitavoj knjizi. Na kraju je proširuje i na *oca* pa sklapa rečenicu *U sobi je bilo oca* (259). Što reći o autoru koji konstruira takve primjere — on ne samo da ne zna lingvistiku nego ne zna ni svoj jezik. Njegovi primjeri rečenica su i *Na moru je oluje* (89), *Tu je u šumi truleži* (87), *Gljive su* (96), *Danas me je bilo na tri sastanka* (114).

Peti o *majci* u rečenici *U sobi je bila majka* tvrdi da nije gramatički subjekt i da nije konkretna (217), a da subjektivnost i konkretnost može imati samo u rečenici *Majka je bila u sobi* (219). Međutim, *majka* je u obje te rečenice jednako gramatički subjekt i jednako je konkretna. Ono po čemu se te rečenice razlikuju, i što Peti ne vidi, ne tiče se subjekta i konkretnosti, nego obavijesne strukture rečenice: *majka* je u prvoj rečenici nova informacija, *tema* rečenice, jer se odgovara na pitanje *Tko je bio u sobi?* — *U sobi je bila majka*, dok je u drugoj rečenici *majka* stara informacija, *tema* rečenice, jer se odgovara na pitanje *Gdje je bila majka?* — *Majka je bila u sobi*.

U svojoj shemi na str. 92 ima kraticu V, koja znači verb, i kraticu G, koja znači glagol. Shema prikazuje da se V pretvara u G, što znači da prikazuje kako verb postaje glagol. No, budući da verb internacionalno znači glagol, kakvog smisla ima prikazivati da se glagol pretvara u glagol?

Uvjeren je da samo glagol, a ne i lična zamjenica, pokazuje lice (102). No, rečenice poput *Čitao bi kad bi znao da je knjiga dobra* opovrgavaju njegovu tezu jer sadrže glagol, ali se na osnovi njega ne zna da li se radi o drugom ili o trećem licu. Tek kad dodamo ličnu zamjenicu, jasno je o kojem se licu radi: ako dodamo ličnu zamjenicu *ti*, radi se o drugom licu (*ti bi čitao*), a ako dodamo ličnu zamjenicu *on*, radi se o trećem licu (*on bi čitao*).

Zamišljajući da stvara novo jezikoslovlje Peti uvodi svoje termine, koji glase: zbrojina, malina, jednost, jedinost, mnogost, jedini nominativ. O svom »jedinjskom nominativu« tvrdi da se »po jedno-sti« razlikuje od nominativa jednine« (78), iako su, naravno, i »po jednosti« i po svemu identični, usp. *Jedan čovjek sjedi* i *Jedan čovjek sjedi*. U Petijevom jezikoslovlju događaju se čudesa, tamo se predmet »poosobljuje« (79), tamo se nebrojivost »obrojuje« (79), tamo se *vjetar* »označuje kao osoba trećega lica« (79) i »kao cjelovit pojedinačan predmet koji se može brojiti u rasponu od jedan do mnogo« (79).

Nije riječ o slučajnoj zabuni autora. Jer Peti svoje odlomke s identičnim opisom *vjetra* ponavlja, čak na istoj stranici započinje to ponavljanje (79–80). Već sam istakla da je ponavljanje bitno svojstvo Petijeve strategije u knjizi. Knjiga bi po svojoj prilici obuhvaćala deset stranica, a ne tristo kad se Peti ne bi ponovljao. Kod ponavljanja se najčešće čak ne trudi ni potražiti druge riječi za isto, nego doslovno prepisuje svoje odlomke. Ne nastoji niti da prepisivanja mjesta udalji jedno od drugog, npr. na susjednim stranicama 124 i 125 ponavlja nekoliko odlomaka, isto radi i na stranicama 140 i 141, gdje odlomke dugačke dvanaest redova ponavlja izmijenivši u njima samo jednu riječ, na str. 265–266 ponavlja četiri puta zaredom isti odlomak od desetak redova izmijenivši samo nekoliko riječi, od str. 273 do 278 ponavlja šest puta jedan odlomak od četrnaest redova, pet puta drugi odlomak od osam redova i šest puta još jedan odlomak od četrnaest redova. To su samo neki primjeri doslovnog ponavljanja, a svi mogući tipovi ponavljanja primjenjivani su od početka do kraja knjige kao sredstvo ispiranja mozga i kao način kako da se dođe do dužine teksta poželjne za doktorat. A s kakvim tekstom konkretno se čitatelj pritom suočava, to je priča za sebe.

Kao ilustraciju navest ću jednu za Petijev stil karakterističnu rečenicu, koja je poput brojnih drugih besmislena i dočarava strahote čitanja te knjige:

»Osoba se određene oznake kategorije lica na razini paradigme te kategorije kao gramatički sadržaj njezinih oznaka od osobe određene oznake kategorije lica na razini rečenice razlikuje po tome što se na rečeničnoj razini osoba određene oznake kategorije lica označuje pojedinačnom imenskom riječju u nominativu u funkciji subjekta, aktualizacijom njezina sadržaja s gledišta kategorije lica, i što je toj aktualizaciji pretpostavka aktualizacija leksičkoga sadržaja predikatnoga glagola koji u određenoj oznaci kategorije lica imenskoj riječi u rečenici otvara mjesto« (73).

Razumijevanju ove rečenice ne pomažu ni rečenice ispred ni rečenice iza jer su i one jednako besmislene i napisane jednakim stilom: »I zaista, aktualizacijom se leksičkoga sadržaja predikatnoga glagola u određenoj oznaci lica s gledišta te kategorije kao osoba toga lica aktualizira i sadržaj imenske riječi u nominativu« (73), »S aktualizacijom sadržaja imenske riječi u nominativu u funkciji subjekta s gledišta kategorije lica, kao osobe određenoga lica, posredstvom se s licem nerazdvojno vezane kategorije broja predikatnoga glagola sadržaj te riječi u tom licu nužno aktualizira i s gledišta gramatičke kategorije broja« (74).

250 Mirko Peti nije mladi početnik u kroatistici jer je već desetljećima zaposlen u Institutu za hrvatski jezik, a poznat je i kao autor poglavlja o sintaksi u *Hrvatskoj gramatici*. Petijevo »učenje« izloženo u disertaciji uživa veliku podršku u kroatistici. Ne samo da su Pranjković, Silić i Katičić pozitivno ocijenili njegov doktorat, nego su Pranjković i Silić kao recenzenti omogućili objavljivanje tog rukopisa u obliku knjige. Odnedavno je Peti odabran da rukovodi nacionalnim projektom izrade višesveščanoga hrvatskoga rječnika u Institutu za hrvatski jezik. Osim toga, Hrvatski slavistički komitet izabrao je Petija da na svjetskom slavističkom kongresu svojom »teorijom« pokaže domete hrvatske kroatistike. Nakon Petijevog predavanja na kongresu vladala je šutnja. Svjetska lingvistička javnost ostala je bez teksta. Jer što reći nekome tko tvrdi da *otac* nije osoba, a da *oluje* jesu osoba (112), da imenica *predmet* nije predmetna imenica, a imenica *pojam* nije pojmovna imenica (128), da su rečenice sa subjektom besubjektne rečenice (136), da se *studenti* ne mogu brojati (211), da su *lanac*, *šaraf*, *potkova* pojmovne, a ne predmetne imenice (128), da su bezlične rečenice *Ja sam djed*, *Ti si moj unuk* (129). Jasno je da je takvom nekom potreb-

na pomoć profesionalaca, ali ne profesionalaca lingvista, jer oni mu, nažalost, ne mogu pomoći.

SNJEŽANA KORDIĆ